

*Проф. др В. Водинелић, проф. др Ж. Алексић, КРИМИНАЛИСТИКА,
"Информатор", Загреб, 1990, стр. 659*

Аутори су наши најистакнутији сувремени знанственици–теоретичари на подручју криминалистичке знаности, плодни криминалистички писци, аутори бројних књига, студија, монографија и чланака из подручја криминалистичке знаности, али и шире, из подручја кривичног процесног права, криминологије, виктимологије и сл.

Уџбеник је писан на основи позитивних законских прописа и полазећи од законитости криминалистичке знаности, те од изучавања оперативне праксе органа унутрашњих послова и форензичке праксе. Намијењен је студентима правних и криминалистичких факултета, виших школа унутарњих послова, овлашћеним радницима органа унутарњих послова, војној полицији, радницима извршења кривичних санкција, јавним тужитељима, истражним и расправним суцима, одвјетницима, царинцима, социјалним педагозима, укратко – свима онима који се у оквиру своје професије и струке баве утврђивањем истине.

Уџбеник је резултат дугогодишњег знанственог и наставног рада аутора који су га написали на основи искуства и сазнања стечених знанственим радом, непосредним контактима с оперативним радницима органа унутарњих послова, јавним тужитељима и суцима и криминалистичким вјештацима, као и на основи кориштења богате свјетске литературе из подручја криминалистичке знаности. Знанствена и практична сазнања у овој области презентирана у уџбенику, од универзалног су значаја. Аутори су настојали, и у томе су потпуно успјели, пренијети што потпуније најсувременије стручне информације из свјетске литературе и особних контаката с угледним европским и свјетским криминалистима. Избјегли су претјерано наглашавање тзв. специфичности тамо гдје су оне незнатне, или представљају стручни изолационизам и конзервативни практицизам.

Књига није теоретска расправа, иако је на високом теоретском нивоу. Аутори су успјели дати на малом броју страница (иако то звучи парадоксално) када је ријеч о криминалистичкој знаности, криминалистичко–тактичке и техничке садржаје. При томе су се морали сами одлучити о "ампутацији" појединих садржаја. Важно је апострофирати да је велик број партија потпуно самосвојан и да изражава гледиште аутора, а други дијелови су врхунска синтеза аутора, а изнимно преузета рјешења, при чему је био пресудан опсег и ступањ информисаности аутора.

У саставу излагања пружена су сазнања из подручја криминалистичке тактике и криминалистичке технике као подсустава у оквиру криминалистичке знаности, с тим што је тежиште на трасеологији. Аутори су, што је веома важно за кориснике уџбеника, криминалистичко–техничке садржаје пројцирали под углом гледања тактичара, у дози колико је то неопходно будућим корисницима уџбеника, особито код подузимања тзв. мјера првог захвата на челу с увиђајем, одређивања вјештачења и оцјене доказних информација.

Аутори у овом раду доказују своју веома широку ерудицију, смионост у приступу и оригиналност у закључцима, чиме подстичу нашу знанствену криминалистичку знатижељу и распирују искре знанстве-

них дискусија међу практичарима, што иде у прилог новим зnanственим спознајама и напретку криминалистичке струке у цјелини.

При откривању и разјашњавању кривичних дјела, у правилу настаје читав комплекс разноврсних спознајних проблема, које практичари криминалисти треба да ријеше на најадекватнији начин. Садржај уџбеника даје одговор на то питање. Уџбеник садржи зnanствено фундиране и за криминалистичку праксу драгоцене упуте и сазнања из подручја криминалистичке зnanости, како је већ апострофирано. Оно што је посебно важно, терминологија њихова стајалишта и полазне основе уједначени су до максимума, иако је реч о два аутора. Посебну вриједност уџбеник има с дидактичког становишта, зато што су аутори градили свој методолошки сустав на основама дугогодишњег практичног рада, наставничке дјелатности, уз крајње савјесно конзултирање и навођење бројних извора свјетске криминалистичке литературе. Уџбеник је писан сажетим језиком и обилује прецизним дефиницијама криминалистичких појмова, а аутори се не губе у понављањима. Аутори су веома успјешно објединили два научна захтјева: дескриптивни и експликативни.

Садржај уџбеника је подијељен на уводни дио и четири дијела с укупно 659 страница. Иако садржај уџбеника по броју страница изгледа велик, он је фактички много већи јер је дат на веома кондензиран начин. Прецизним и логичким изражавањем аутори су изложили и објаснили низ питања из подручја криминалистичке зnanости. Оно што је особито важно – та су питања изложена на оним мјестима уџбеника којима по логичком реду припадају.

У уводном дијелу под називом *Увод у криминалистику*, дефинирају се задаци, предмет и методе криминалистике, мјесто криминалистике у суставу кривичних зnanости и повијесни преглед развоја ове зnanости (глава I). У глави II дају се основна тактичка начела преткривичног и кривичног поступка, која у основи чине правно–хуманистички оквир за адекватно и ефикасно поступање криминалиста. На крају, аутори говоре о међународној сурадњи у борби против криминалитета и циљевима и задацима Интерпола.

У првом дијелу аутори излажу грађу о планирању преткривичног и кривичног поступка, чиме се гарантира објективно, свестрано и потпуно откривање, истраживање и разјашњавање кривичних дјела и учинилаца. Посебно интересантан дио представљају излагања о доказима и верзијама као мисаоним претпоставкама које су од круцијалног значаја за криминалисте и кривичаре. Аутори класифицирају верзије с обзиром на фазе поступка и елаборирају њихову улогу у откривачко–доказном раду органа поступка.

У другом дијелу аутори излажу грађу о тактици подузимања оперативне–тактичких мјера и радњи. У глави I дефинирају појам и врсте оперативне дјелатности; у глави II говори се о начинима сазнања за припремање или постојање кривичног дјела; у глави III о разговору о грађанима као изворима информација од интереса за поступак; у глави IV излажу криминалистичко–тактичко учење о алибију; у глави V говоре о патролирању, осматрању, засједи и рацији; у глави VI о тајном проматрању; у глави VII о потражној дјелатности; у глави VIII о псима у служби откривања учиниоца кривичног дјела; у глави IX о тактици откривања и кориштења тајних договарања међу кривцима; у глави X о криминалистичким клопкама. Те главе имају посебну важност за опера-

тивне раднике органа унутарњих послова и друге овлаштене особе. У глави XI говори се о претрази стана, слободног простора и соба; у глави XII о лишавању слободе (ухићењу); у глави XIII о индицијалној методи откривања и разјашњавања кривичних дјела, а у глави XIV о посебном дијелу индицијалне методе откривања, истраживања и разјашњавања кривичног дјела (методика рада с индицијама). Ово је посебно важан дио уџбеника јер се највећи дио кривичних дјела врши без присуства свједока, тако да су криминалисти упућени једино на прикупљање и коришћење индиција да би се утврдило постојање кривичног дјела, пронашао и открио учинилац. Велик дио рада криминалиста, готово претежан, лежи у откривању и оцјењивању индиција.

У трећем дијелу се говори о тактици истражних радњи и радњи на главној расправи. У глави I се излажу основе психологије исказа; у глави II изложен је опћи дио тактике и тактике саслушања; у глави III се говори о техници и тактици саслушања – посебни дио, у глави IV о предочавању ради препознавања; у глави V о суочењу; у глави VI реч је испитивању окривљеника; у глави VII о техници и тактици саслушања дјете и младежи; у глави VIII о симулацији и њеном откривању; у глави IX о вјештацима и вјештачењу; у глави X о увиђају (увиђај је размотрен у опсегу да сам за себе представља малу студију, теоретску и практичну, разгранату у велик број појединачних питања с детаљним упутама, посебно у погледу осигурања и асервирања појединих трагова. Такав је приступ разматраним питањима изузетно риједак у криминалистичкој литератури). У глави XI говори се о реконструкцији догађаја и криминалистичком експерименту; у глави XII о криминалистичком изучавању личности оштећеној у кривичном поступку. Овај дио је од посебног интереса за јавне тужитеље, истражне и расправне суце и одвјетнике.

У четвртом дијелу се говори о основама криминалистичке технике. У глави I се говори о траговима; у глави II о траговима код прометних деликата; у глави III о траговима оруђа; у глави IV траговима на стаклу и стаклу као трагу; у глави V се говори о криминалистичком значењу чворова и узлова; у глави VI о старости трагова; у глави VII о вјештачењу ватреног оружја; у глави VIII о реституцији ознака на металу; у глави IX о знацима професије и у глави X о микротраговима. Као што је уводно истакнуто, аутори су одабрали, по њима, најважније теме из огромног подручја криминалистичке технике. Оно што је најважније и што даје посебну квалитету овом дијелу излагања јесте чињеница да аутори прилазе проблемима везаним уз кориштење криминалистичке технике кроз "оптику" тактичара, тако да су изложени садржаји разумљиви и онима који немају посебна предзнања из ове области.

Из изложеног произлази да је ријеч о темељитом, суставном и детаљном дјелу с јасно изнесеним одредницама хеуристичког и силогистичког процеса у истраживању кривичних дјела. Аутори процес истраживања кривичних дјела приказују као организиран, строго плански оријентиран, хумано инспирисан и формалноправно утемељен креативан и ефикасан сустав. Методолошки приступ аутора је индуктивно–дедуктивни, при чему аутори уграђују низ пријеко потребних сазнања интерферентних дисциплина (нпр. судске медицине и сл.), која су успјешно уклопили у моделе криминалистичких и истражних оперативних мјера и радњи. Тиме уџбеник добија и интердисциплинарни карактер. Аутори у потребној мјери користе постулате кривичноправне знаности, форензичке и систематске психологије, судске

медицине, криминологије и других знаности. Текст је дидактички веома успјешно обликован, темељит и с високим ступњем обраде појединих питања која су наглашено значајна за криминалистичку праксу, уз јасно дате теоретске основе, тако да уџбеник представља cjеловито, суставно дјело и посебно вриједан приручник за практичаре. Дакле, дидактички моменат обликовања текста, како је истакнуто, аутори су у потпуности уважили, а то је круцијално питање за квалитету уџбеника. Стил писања је уједначен, лако разумљив, језик течан, стручно називље стандардно и разумљиво, а излагања занимљива и крајње јасна. Штета је што простор ауторима није дозвољавао да своја излагања поткријепе већим бројем анализираних случајева из праксе.

Оно што је потребно посебно нагласити када је ријеч о унутарњој структури излагања аутора, је чињеница да оно суставно обрађује поједине теме и да се перманентно препознаје толико потребна међусобна веза формалноправног и материјалноправног елемента с криминалистичким, дакле – дијалектички однос форме и садржаја.

Потенцијалним корисницима уџбеник ће користити за стјецање неопходних знања која ће примјењивати у пракси у оквиру својих дјелатности на конкретне случајеве. "Анатомија" процеса откривања, истраживања и доказивања кривичних дјела, у великом дијелу је оригиналан рад аутора, као резултат дугогодишњег рада у овој области, што дјелу даје посебну вриједност.

На крају треба констатирати да је ријеч о зрелом и озбиљном раду, који није само знанствено теоријски на завидној висини, већ има и значајну апликативну вриједност. По свом опсегу, систематизи излагања, а посебно мноштву информација, то је озбиљно, заокружено дјело знанственог карактера из подручја криминалистичке знаности. Онако како је рад конципиран и садржајно богат, пружа могућност ширег кориштења. Стога се може свесрдно препоручити за кориштење приликом теоријских проучавања, а још више практичарима којима ће теоретски аспекти криминалистичке знаности проширити криминалистичке спознајне хоризонте и обогатити криминалистичко поступање и размишљање на путу утврђивања истине и правде.

доц. др Душко Модли

Др Миленко Крећа, ПРАВО МОРА – НАУЧНО ИСТРАЖИВАЊЕ МОРА И ПРЕНОС ПОМОРСКЕ ТЕХНОЛОГИЈЕ, "Научна књига", Београд, 1990, стр. 281

Монографија проф. др Миленка Креће посвећена је једном новом подручју из области права мора, тематски потпуно необрађеном у нашој, а само делимично обрађеном у светској литератури. У том смислу студија *Научно истраживање мора и пренос поморске технологије* представља пионирски подухват, први рад ове врсте у нас.

Три су основна питања предмет ове монографије. Прво је анализа основних обележја међународног режима морских појасева, уз критички осврт на устаљена доктринарна схватања. По ауторовим речима, ван сваког је спора да су појасеви унутрашњих морских вода и територијалног мора правне форме путем којих се институционализује суверена власт државе, облици "*de jure*" присвајања појединих делова мора. Из императивне одредбе која каже да је отворено море "слободно за све